

Kemikaliesmart förskola och skola

Inventeringsrapport

2023-12-09

Malin Ljungberg

tyresö kommun

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	4
1.1	Beskrivning av ärendet.....	4
1.1.1	Bakgrund	4
1.1.2	Resultat och slutsatser	5
2	Del 1, skapa nya rutiner- grön nivå	6
2.1	Hygienrutiner	6
2.2	Städrutiner	6
2.3	Säkerhetsrutiner	6
2.4	Uppföljning och tillsynsrutiner.....	7
3	Del 2, rensa och ersätt- grön nivå.....	7
3.1	Skapande och kreativt material.....	7
3.2	Elektronik	8
3.3	Hygien och städartiklar	8
4	Del 1, skapa nya rutiner- gul nivå	8
5	Del 2, rensa och ersätt- gul nivå	8
5.1	Elektronik	Fel! Bokmärket är inte definierat.
5.2	Hygien och städartiklar	9
5.3	Vilrummet.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
5.4	Inventarier och inredning.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
6	Del 2, rensa och ersätt- röd nivå.....	9
6.1	Utomhusmiljöer	10
7	Åtgärder på gul och röd nivå	10
7.1	Köken.....	10
7.2	Fastighetsavdelningen	11
7.3	Slutsatser	11

1 Inledning

Barn, i synnerhet yngre barn, är en känslig målgrupp för gifter i närmiljön. Handlingsplanen för kemikaliesmarta miljöer i Tyresö kommuns förskolor och skolor är ett dokument för att nå målet om kemikaliesmarta miljöer för barn och elever i kommunens förskolor och skolor. Förskolan har arbetat efter handlingsplanen sedan 2016 då den första planen antogs. Beslutet om den reviderade handlingsplanen för förskolan samt beslutet om handlingsplan för grundskolan togs i barn- och utbildningsnämnden 2021-09-01.

Målet är att Tyresös barn ska vistas i kemikaliesmarta förskolor och skolor och inte påverkas negativt av sin miljö.

Handlingsplanen är ett stöd för Tyresö kommuns förskolor och skolor att bli kemikaliesmarta. Handlingsplanen ligger i linje med Agenda 2030 och behandlar hur Sverige ska arbeta utifrån den ekologiska dimensionen. Planen har arbetats fram utifrån Naturskyddsföreningens projekt ”Giftfri förskola”.

Åtgärderna i handlingsplanen berör alla kommunala förskolor och skolor i Tyresö. Fristående förskolor och skolor rekommenderas ta del av handlingsplanen, på så sätt kan fler barn och elever i Tyresö ta del av goda lärmiljöer.

1.1 Beskrivning av ärendet

Barn- och utbildningsförvaltningen fick i uppdrag på nämnden 2021-09-01 att göra en inventering av förskolor och skolor utifrån handlingsplanerna. I januari 2023 efter höstterminens slut rapporterades detta. Rapporten visade var samtliga enheter låg i relation till planen.

Fortsatt gavs barn- och utbildningsförvaltningen i uppdrag lämna en årlig inventeringsrapport, i januari, gällande arbetet kring handlingsplanen Kemikaliesmart förskola och skola.

1.1.1 Bakgrund

Med bakgrund av grundskolans handlingsplan för kemikaliesmarta grundskolor i Tyresö och förskolans reviderade handlingsplan för kemikaliesmarta förskolor har rektorerna i de kommunala förskolorna och skolorna svarat på en enkät kring hur de ligger till utifrån handlingsplanen för kemikaliesmart förskola och skola. Dialog har även förts med rektorer i kvalitetsdialoger och vid verksamhetsbesök av skolchef och verksamhetsutvecklare. Delar av handlingsplanen hanterar punkter som kräver samarbete med andra aktörer såsom måltidsservice, lokalvårdsenheten och fastighet, dessa har också involverats i inventeringen.

Under vårterminen 2022 genomfördes en fortbildningsinsats i två delar för medarbetare i för- och grundskolan för att öka förståelsen för hur förskolan

och skolan kan arbeta aktivt för att minska skadliga kemikalier i förskolan. Den första delen, en föreläsning på cirka två timmar riktad till medarbetare i såväl kommunala som fristående förskolor och grundskolor F-9. Den andra delen, en workshop på cirka tre timmar riktad till några utvalda pedagoger ute på våra kommunala och fristående förskolor och skolor.

Föreläsningarna ägde rum i april 2022 och utbildade 375 medarbetare inom kommunal och fristående förskola och skola. Samtliga kommunala förskolor och skolor deltog samt fyra av tio fristående förskolor och en av de tre fristående grundskolor. Tre personer från lokalvårdsenheten och en från måltidsservice tog del av föreläsningen.

I maj 2022 genomfördes en uppföljande workshop för några utvalda medarbetare. Syftet med workshopen var att ge medarbetarna ytterligare verktyg för att göra kemikaliesmarta inköp, för att prata med och undervisa barn och elever för att de ska bli kemikaliesmarta medborgare.

Inför rapporteringen har samtliga rektorer för kommunal förskola och grundskola svarat på en enkät. 10 Rektorer för samtliga elva förskoleenhet har svarat för de totalt 21 kommunala förskolor i Tyresö kommun, Lindalens förskolor (Teddybjörnen och Speldosan) har 16 rektorer när enkäten genomförs. Samtliga rektorer i för de 14 kommunala grundskolorna har svarat på enkäten. Enkäten genomfördes i november 2023 som underlag inför denna rapportering gällande arbetet med handlingsplanen "Kemikaliesmarta förskolor och skolor" som sker i januari 2024 efter höstterminens slut. Information har även inhämtats från ansvariga för fastighet, måltidsservice och lokalvårdsenheten.

1.1.2 Resultat och slutsatser

Enkäten behandlar handlingsplanens olika delar med fokus på de punkter där ansvaret vilar på rektor, förskole- och skolpersonal samt samverkan med vårdnadshavare. Handlingsplanen innehåller olika delar som är uppdelade i tre nivåer, grön, gul och röd. Grön nivå innebär relativt enkla och kostnadsfria åtgärder. Gul nivå är åtgärder som tar lite längre tid att genomföra och innebär lite högre kostnader. Röd nivå kräver ett ökat samarbete med andra parter då förskolan/skolan inte själva kan genomföra åtgärden och är förenlig med höga kostnader.

När denna enkät genomförs svarar rektorer att tio av elva förskoleenheterna känner till planen. Tolv av 14 rektorer i grundskolan svarar att samtliga medarbetare tagit del av handlingsplanen. Förskolan Vattenhjulet, Fornuddens skola och Nyboda skola har alla nya medarbetare som ännu inte hunnit ta del av planen, men de kommer att ha arbetat med planen innan denna återslagning sker.

2 Del 1, skapa nya rutiner- grön nivå

Åtgärder som är relativt enkla och kostnadsfria åtgärder, där ansvaret vilar på rektor, förskole- och skolpersonal.

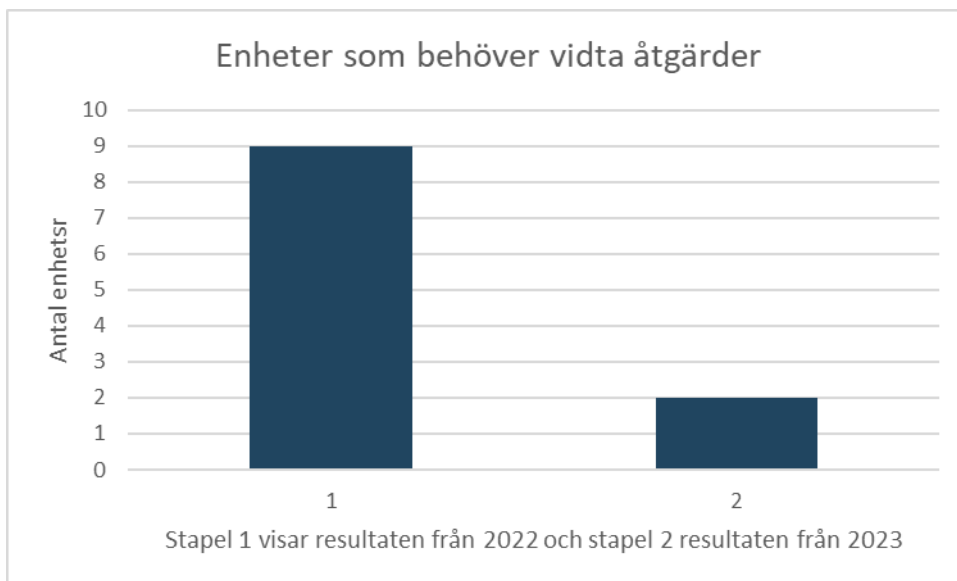
2.1 Hygienrutiner

Samtliga förskolor och skolor har rutiner som går i linje med handlingsplanen. Trollbäckens förskolor tar ett omtag i rutinen att säkerställa att barn tvättar händerna efter användande av elektronik.

2.2 Städ rutiner

Rutiner för rengöring av till och frånluftsdon har setts över och rutiner finns, i flera förskolor och skolor har detta gjorts i samarbete med fastighetsförvaltarna. En viss osäkerhet finns i Trollbäckens förskolor och förskolorna Slottsvillan och Strandpärlan (samma enhet), de stämmer av med fastighet att detta görs.

Textilier som används av barn och elever tvättas enligt rutin på samtliga förskolor och skolor. Rutinen att tvätta eller vädra nyinköpta mattor har setts över sedan förra året. Vädning av mattor sker, men inte tvätt av nyinköpta mattor. Vid behov skickas mattor på kemtvätt, men inte vid nyinköp.

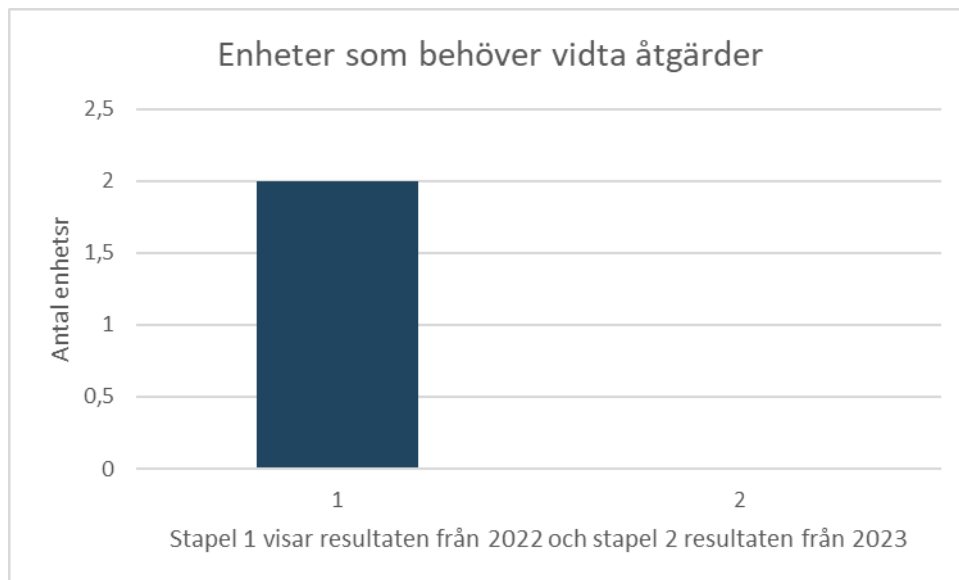

2.3 Säkerhetsrutiner

Samtliga förskolor och grundskolor har rutiner som går i linje med handlingsplanen. Arbete pågår med att förenkla sopsortering i befintliga miljöhus på förskolorna och skolorna. Kärlskåp har placerats ut på några förskolor och grundskolor för att underlätta sopsortering.

2.4 Uppföljning och tillsynsrutiner

Samtliga förskoleenheter och grundskolor har rutiner som går i linje med handlingsplanen.

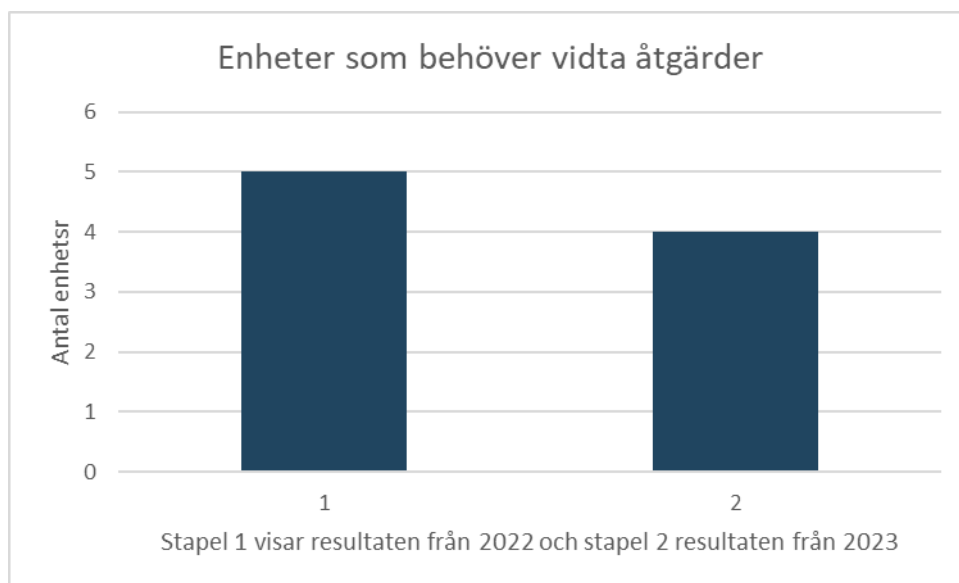
3 Del 2, rensa och ersätt- grön nivå

Åtgärder som är relativt enkla och kostnadsfria åtgärder, där ansvaret vilar på rektor, förskole- och skolpersonal.

I samtliga förskoleenheter och grundskolor har utrensning av leksaker i inomhus- och utomhusmiljö genomförts. Det som köpt in köpt via kommunens upphandlade leverantörer som uppfyller kraven. Även om utrensning skett i samtliga för- och grundskolor så behöver de succesivt fortsätta att rensa, ibland kommer saker fram ur förråd med mera som inte uppfyller kraven, personalen är mycket mer medvetna nu än tidigare och rensar allteftersom.

3.1 Skapande och kreativt material

Utrensning av skapande material som kan innehålla skadliga ämnen och material som inte är menat för barn och inte följer samma regelverk som leksaker har rensats ut på majoriteten av förskoleenheterna och grundskolorna. Stimmets skola, Fornuddens skola och Bergfotens skola har rensat ut det mesta men det kan finnas kvar i förråd som ännu inte rensats fullt ut. Hanvikens skola har rensat ut men utklädningskläder kan fortsatt finnas och rensas ut succesivt.

3.2 Elektronik

Samtliga förskoleenheter och grundskolor har rensat ut elektronik som inte är avsedd som lekmaterial.

3.3 Hygien och städartiklar

Toalett- hushållspapper, hygien- och städartiklar är miljömärkta (Svanen eller motsvarande) på samtliga förskoleenheter och grundskolor.

4 Del 1, skapa nya rutiner- gul nivå

Åtgärder som tar lite längre tid att genomföra och innebär lite högre kostnader där ansvaret vilar på rektor, förskole- och skolpersonal.

Utbildning av förskolepersonal, städansvariga och köksansvariga är genomförd under 2022. Arbetet med att implementera och systematisera arbetet i förskolorna och grundskolorna pågår fortfarande. Nyrekryterad personal introduceras löpande. Under 2023 har både för- och grundskolorna arbetat fram rutiner i linje med handlingsplanen i det systematiska kvalitetsarbetet för att minska barn och elever utsatthet av kemikalier i förskole- och skolmiljön.

5 Del 2, rensa och ersätt- gul nivå

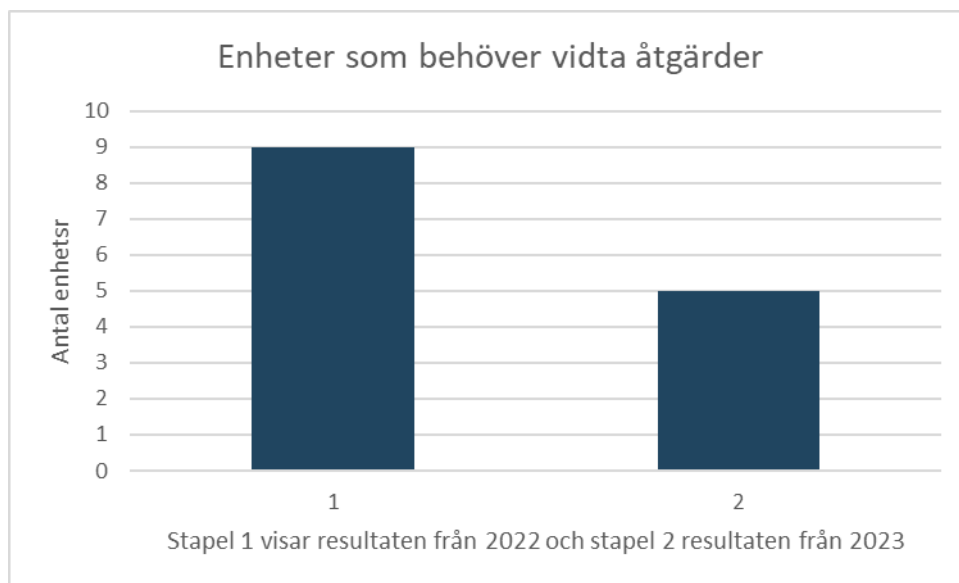
Åtgärder som tar lite längre tid att genomföra och innebär lite högre kostnader där ansvaret vilar på rektor, förskole- och skolpersonal.

5.1 Hygien och städartiklar

Majoriteten av förskoleenheterna har bytt ut gamla överdrag på skötbord, Förskolan Ballongen ser över om det är dags att byta ut dessa. Blöjor som köps in till förskolorna uppfyller kravet för kemikaliesmart förskola.

Vinylhandskar är utbytta i samtliga av förskoleenheterna och grundskolorna.

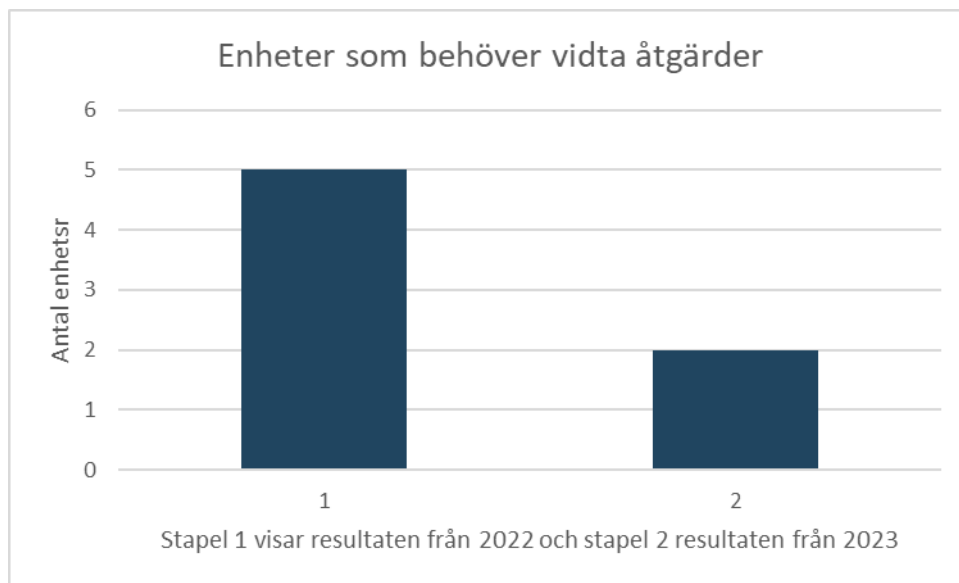
Nio av 11 förskoleenheter och åtta av 14 grundskolor har rutiner för att informera vårdnadshavarna om att köpa miljömärkta och allergivänliga hud- och solkrämer. Samtliga förskolor och grundskolor påminner om att skydda barnen från solens strålar men inte specifikt med miljömärkta och allergitestade krämer. Inför sommaren 2023 togs en gemensam text fram av kommunikatör till vårdnadshavare som rektorerna kunde använda. Inför våren/sommaren uppmannas rektorerna i både förskolan och grundskolan att använda samma text igen där information om miljömärkta och allergivänliga hud- och solkrämer ingår.

6 Del 2, rensa och ersätt- röd nivå

Åtgärder som kräver samarbete med andra parter och är förenliga med höga kostnader.

Samtliga förskoleenheter och 12 av 14 grundskolor har bytt och/eller rensat ut stoppade möbler från 70- och 80-talet, möbler med konstskinn, mattor, bord och gardiner som inte uppfyller kraven för giftfri förskola. Lärmiljösatsningen har bidragit till en ökad möjlighet till utrensning. Stimmets skola och Kumla skola har fortsatt några möbler kvar som kommer att bytas ut succesivt.

6.1 Utomhusmiljöer

Däckgungor och nedgrävda däck rensas succesivt bort i samarbete med fastighetsförvaltarna. Förskolorna Teddybjörnen, Speldosan, Ballongen och Dalstugan har däckgungor som är godkända av fastighet eller är planerade att tas bort över tid.

7 Åtgärder på gul och röd nivå

Ansvarig att tillse är måltidsservice, lokalvårdsenheten samt fastighetsavdelningen.

Skolchefer för förskolan och grundskolan för ständigt dialog med Måltidsservice, lokalvårdsenheten och fastighetsavdelningen för att gemensamt arbeta för en minskad kemikalieexponering av barn och elever Tyresös förskolor och skolor. Upprustning av förskolor och skolors inomhus och utomhusmiljö sker succesivt med hänsyn till handlingsplanen.

7.1 Köken

Måltidsservice har en hög medvetenhet gällande planen för kemikaliesmart förskola och skola. Köken informeras årligen om uppdateringar inom området kemikaliesmart skola- och förskola och påminns om att endast köpa produkter enligt befintliga avtal och enligt handlingsplanen. Ett flertal åtgärder i handlingsplanen för kemikaliesmart skola- och förskola återfinns även i KRAV-certifieringen där alla förskole- och skolkök ingår. Internrevision av KRAV-certifieringen sker årsvis.

Under 2022 genomfördes en upphandling av restaurangutrustning med nytt avtal på plats i november 2022. I detta avtal ställdes höga krav för att minska

förekomsten av kemikalier, framför allt i barns vardag genom att efterfråga ett sortiment som inte släpper ifrån sig oönskade kemikalier vid användning samt successivt fasa ut plastprodukter. De arbetsverktyg som är möjliga att byta ut byts ut succesivt. Svarta plastredskap som används i varma moment har helt fasats ut i köken. Produkter med non-stick beläggning innehållande högfluorerande ämnen (PFAS), tex stekpannor, stekbleck och kastruller samt produkter i hårdplast innehållande bisfenol tex kannor, kantiner och tallrikar har helt tagits bort från avtalet och kan inte längre beställas.

Under 2022 och 2023 har även upphandlingsarbete pågått för ny upphandling av livsmedelsgrossist. I detta arbete har det ställts krav på förpackningar utan skadliga kemikalier där det finns alternativ på marknaden. Därmed finns det numera ett ytterst fåtal produkter i konservburkar av metall på det avtalade sortimentet.

Under 2023 pågår upphandling av diskmedel, doseringsutrustning och övrigt kem-tekniskt för storköken. I denna upphandling ställs krav för att så långt det är möjligt minimera skadliga kemikalier i det avtalade sortimentet och där merparten av det kem som dagligen används är märkt med Svanen eller Bra miljöval och därmed lever upp till avancerad nivå på en handfull av upphandlingsmyndighetens hållbarhetskrav för kem-tekniskt.

Under 2023 har andelen ekologiska livsmedel minskat till 43 procent jämfört med 2022 där andelen var 50 procent. Detta beror på de ökade livsmedelspriserna.

7.2 Fastighetsavdelningen

I samråd mellan skolchefer och fastighetsavdelningen arbetas succesivt planer fram för kontinuerligt underhåll samt underhåll kopplade till politiska satsningar. Bland annat har golvmattor bytts ut till viss del på Sofiebergsskolan, Kumla skola Krusboda skola, Dalskolan, Förskolan Kardemumman, Förskolan Teddybjörnen Förskolan Dalstugan och Förskolan Slottsvillan. Annat ytskiktsunderhåll har även genomförts på Tyresö skola, Strandskolan, och förskolan Ballongen. Även lekutrustning och annan upprustning av förskole- och skolgårdar har genomförts på bland annat Hanvikens skola, Tyresö skola Fornuddens skola, Förskolan Teddybjörnen, Förskolan Farmarstugan, Förskolan Slottsvillan och Förskolan Strandpärlan. Här finns planer som följs och uppdateras succesivt.

7.3 Slutsatser

Fortbildningen som genomfördes ökade medvetenheten och bidrog till ett omtag och en uppstart i arbetet med att minska barns och elevers exponering av skadliga kemikalier i förskole- och skolmiljö. Det finns fortsatt några åtgärder som några förskolor och skolor kan göra för att uppfylla kraven fullt

ut, det handlar bland annat om att hitta vägar i arbetet än mer för en bibehållen systematik. Det går även att utläsa att medvetenheten och den ökade kunskapen i förskolorna och skolorna bidragit till en ökat kritisk blick i utrensandet, skolor och förskolor som 2022 ansett sig vara utrensade och klara har hittat fler ytor såsom förråd och uteleksaker att fortsätta rensa i.

Flertalet av förskolorna och skolorna uppnår gul nivå i stor utsträckning men det finns ett fåtal åtgärder kvar att göra att som att ersätta äldre möbler. Röd nivå uppnås till stor del där renoveringar genomförs och en långsiktig plan finns för förskolor och skolor som ses över kontinuerligt.

Arbetet pågår och en systematik har skapats i förskolorna och skolorna för att uppmärksamma och fortsatt arbeta för att minska barn och elevers exponering av skadliga kemikalier i förskole- och skolmiljö. Kravställningar vid upphandling blir succesivt bättre. Under läsåret 2023/2024 har arbetet fortlöpt och systematiken byggts upp. Alla förskolor och grundskolor utom Teddybjörnen, Speldosan och Stimmets skola har en miljöansvarig som ansvarar lite extra för att säkerställa en kemikaliesmart förskola och skola för barnen. Merparten av förskolorna och grundskolorna använder sig av checklistan i handlingsplanen. Det är enbart Nyboda skola, Kumla skola och Hanviken som inte använder den men de arbetar för att systematisera detta.

Förvaltningen anser att den förflyttning som skett sedan förgående år uppfyller de förväntningar som finns och att de åtgärder som återstår kommer att genomföras.